

„Борбе на Уздомиру — крај Никшића у мају 1942 године“

— Поводом чланка пуковника Рада Кнежевића —

У „Историским записима“ — књига VII, свеска 4—6 април—јуни т. г. као и у „Народној Армији“ број 391 од 12 јула 1949 године (само у нешто скраћеној верзији), штампан је чланак пуковника Кнежевића под насловом „Борбе на Уздомиру — крај Никшића у мају 1942 године“. У циљу да сваки догађај из наше Народно-ослободилачке борбе треба описати тачно онако како се и одвијао, овим желим да исправим нека пишчева нетачна тврђења из поменутог чланка.

Прво, пуковник Кнежевић у свом чланку каже: „За вријеме Треће непријатељске офанзиве вођене су многобројне и тешке борбе на територији Црне Горе, међу које несумњиво спада и борба на брду Уздомиру, три километра сјеверозападно од Никшића, петог и шестог маја 1942 године, између Никшићког партизанског одреда и италијанске дивизије „Алпи Граие“, појачане једним четничким одредом.“ Међутим, у цитираном пасусу једно тврђење није тачно. Наиме, борба на Уздомиру није се водила, како то тврди пуковник Кнежевић, 5 и 6 маја 1942 године, него само 5 маја 1942 године. Да бих ово тврђење поткријепио, морам детаљније описати ток борбе. Непријатељ је испред зоре — 5 маја — са својим снагама кренуо из Никшића и напао положај нашег борбеног осигурања на Тополани, а одатле усмјерио главнину својих снага у правцу брда Уздомира (кота 852) и наше снаге су се, последије жестоке и крваве борбе, због огромне надмоћности непријатеља и очигледне опасности да не буду опкољене и уништене, повукле око 7 часова, истог дана, према Кулини (к 764).

Друго, пуковник Кнежевић у своме чланку даље тврди: „Први ударни батаљон НПО посјео је групно положаје за одбрану и то: 1 чета Драгова Лука—Глибавац, 3 чета Мокра Њива—Уздомир (852) — затварајући комуникације Никшић—Горње Поље, и 2 чета искључно Уздомир—Кочане...“. Ни ово тврђење пуковника Кнежевића у цјелини није тачно. Он је замијенио положаје који су били додијелени за одбрану 2 и 3 чети, јер распоред наших чета за одбрану је био следећи: — 1 чета Драгова Лука—Глибавац (како то наводи и пуковник Кнежевић); 2 чета — Мокра Њива—Уздомир и 3 чета — искључно Уздомир—Кочане. То што су на

Тополани и Уздомиру (к 852) били на осигурању 5 маја 1942 године борци из 3 чете, не може мијењати ствар, уколико се односи на распоред за посиједање положаја за одбрану од стране поменутих чета. Да би ствар јаснија била, напомињем, да су 2 и 3 чета, наизмјенично свака 24 часа, давале по један вод на Тополани и по једну десетину на Уздомиру (к 852) као осигурање. Али, чим је непријатељ 5 маја 1942 године напао наша борбена осигурања, а нарочито оно, за нас најосјетљивије, на Тополани — четама је наређено да изађу одмах на положај, који им је, као што је и горе речено, раније био одређен; те је 3 чета, свој раније додијељени положај за одбрану Уздомир—Кочане, посјела 5 маја 1942 године и исти бранила без вода који је био на Тополани, и једне десетине, која је била на врху Уздомира (к 852). Све ово очигледно јасно говори, да су Уздомир (к 852) бранили, како борци из 3 тако и из 2 чете, који су изашли на положај нешто касније — тек пошто је напад већ био почео.

Треће, пуковник Кнежевић у своме чланку пише: „По овлађивању положајем наших борбених осигурања и завршетку врло јаке артиљериске припреме, непријатељеве јединице прешле су у 7 часова у општи напад. Дуж цијелог положаја развила се тешка борба. . .“ и даље наставља: „Истога дана у 9 часова непријатељ је појачао артиљериску ватру, која је трајала до 9,30 часова. У исто вријеме његова авијација (око 14 бомбардера) митраљирала је и бомбардовала наше положаје нарочито Уздомир. . .“ — и даље: „Пошто је у борби увео резерве, непријатељ је у 10,15 часова извршио јуриш. Наши борци уз промогласне узвике „Ура“ и „Живио Тито“, с бомбама, ножевима и кундацима извршили су противнапад и полетјели на непријатеља. Али, због његове велике надмоћности наш противнапад није имао успјеха, непријатељ је овладао Уздомиром. . .“

Као што сам већ навео, борбу за Уздомир и његов врх (к 852) непријатељ је око 7 часова, 5 маја 1942 године ријешио у своју корист — тако, да наводи Кнежевића — да је истога дана у 9 часова, наиме, 5 маја 1942 године непријатељ „појачао артиљериску ватру“ и „у 10,15 часова извршио јуриш“ — уопште не одговарају стварности, уколико се односе на борбу за Уздомир; а из чланка пуковника Кнежевића не би се могло друкчије тумачити. Мора се рећи, да непријатељска авијација, изјутра 5 маја 1942 године, док су наше снаге држале Уздомир — а то је до око 7 часова — није митраљирала, нити бомбардовала Уздомир, нити је чак за вријеме борбе ниједан непријатељски авион летио над Уздомиром; а ово ми је лично познато, јер сам 5 маја учествовао у борби на Уздомиру, што, вјерујем, неће порећи ни пуковник Кнежевић.

Исто тако, пуковнику Кнежевићу, мора се овдје замјерити, што, говорећи о наоружању наших јединица — у почетку 1942 године — чини то тако, као да се ради о наоружању јединица наше Армије данас. На примјер: „Наши борци полетјеше на неприја-

теља с бомбама, с ножевима и кундацима“ и сл., а ја тврдим, да су наши борци — посебно код нас у Црној Гори — врло ријетко употребљавали ножеве-бајонете, јер су их исувише мало имали; а исто тако познато је, да се водило строго рачуна о употреби бомби — да ли се и исплати, да је борац баца — наиме, водило се рачуна колико ће са њом нанијети непријатељу штете, јер се и у бомбама оскудијевало — а по пуковнику Кнежевићу, испало би — као да су их наши борци имали и на претек.

Четврто, пуковник Кнежевић даље наводи: „Главни штаб Црне Горе и Боке наредио је Првом ударном батаљону, да ноћу 6 маја у 22 часа нападне непријатеља и поврати Уздомир. Ма да је ноћни напад вјешто и енергично изведен, он није успио јер је непријатељ имао јаке снаге“. — Ово тврђење је потпуно измишљено. Главни штаб Црне Горе и Боке није издавао Штабу 1 ударног батаљона, 5, 6 и 7 маја — нити уопште у мају 1942 године — никаква наређења у вези са вршењем противнапада на непријатеља, који је држао Уздомир (к 852). Да би ствар јаснија била, у вези са овим измишљеним „ноћним нападом“ 6 маја у 22 часа — напомињем, да су 5 маја у 17 часова обилазили положаје нашег батаљона, код Кулине (к 764), другови Саво Оровић, Ђуро Рогановић и Новак Ђукановић, којом приликом смо дискутовали, да ли би, можда, било корисно, да у току ноћи (5—6) извршимо препад на непријатеља, који је већ почињао да се утврђује на Уздомиру. Али, последице дуже дискусије — с обзиром на низ чињеница — сложили смо се да се не врши чак ни препад, а не противнапад. Могло би се поставити питање, да ли је пуковник Кнежевић као командир наше 3 чете, имао неке специјалне везе са Главним штабом за Црну Гору и Боку — мимо Штаба батаљона — мени се лично чини да није имао таквих веза; а, овоме схватању иде у прилог и само тврђење пуковника Кнежевића, који у чланку каже: „Главни штаб Црне Горе и Боке наредио је 1 ударном батаљону...“, што се једино може и схватити, да је Првом ударном батаљону наредио — не преко некога командира чете из батаљона, или неке команде чете — него преко Штаба дотичног батаљона, у конкретном случају, Штаба 1 ударног батаљона.

Још једна напомена у вези са Кнежевићевим „ноћним нападом“ 6 маја у 22 часа. По договору између Штаба нашег батаљона и команде Кочанске ударне чете, два борца из ове чете (Кочанске ударне), извршили су 7 маја — у 1 час — препад на непријатеља, који се био утврдио на врху Уздомира. Ово је, као што се из навода види, акција, која је изведена према споразуму између Штаба батаљона и Команде Кочанске ударне чете, а не по нечијем другом наређењу.

Пето, пуковник Кнежевић наводи у чланку даље: „Ноћу 6 маја завршене су борбе на Уздомиру. Непријатељ је у тим борбама изгубио око 156 мртвих и рањених, док смо ми имали 24 рањена и погинула. За вријеме борбе нарочито се истакла 3 чета Првог

ударног батаљона, а у њој друг Пуниша Зајовић, који је једном италијанском војнику отео пушкомитраљез и одмах га употријебио у борби“. — Пошто пуковник Кнежевић по неколико пута неке тврдње понавља, принуђен сам и сам да их побијам. Тако на примјер — Борба за Уздомир завршила се 5 маја 1942 год. око 7 часова. Да ли је непријатељ у борби за Уздомир изгубио „око 156 мртвих и рањених, док смо ми имали 24 рањена и погинула“? — Ја немам сигурне податке о броју мртвих и рањених које је имао непријатељ, али знам тачно да смо ми у овој борби — 5 маја — имали 4 погинула борца и петог Милана Нерића, сеоског народноослободилачког одборника, из Брезовика, који је погинуо борећи се храбро на врху Уздомира и 18 рањених — укупно 23 — а не како тврди пуковник Кнежевић.

Откуда пуковнику Кнежевићу констатација — „За вријеме борбе нарочито се истакла 3 чета Првог ударног батаљона, а у њој друг Пуниша Зајовић...“? — Поставља се питање — ко је дао оцјену о нарочитом истицању 3 чете. Ја једно могу сигурно да потврдим, да такву оцјену није дао Штаб 1 ударног батаљона, ниги неки други надлежни штаб — мислим на Штаб одреда или Главни штаб за Црну Гору и Боку — јер је сумирајући све постигнуте резултате у борби, како за одбрану Уздомира у ужем и ширем смислу, тако и за одбрану положаја које су држале чете нашег батаљона — није могао ни дати. Треба и овдје констатовати, да су се борци 1 ударног батаљона у овој борби добро понијели; да су борци показали довољно пожртвовања и упорности, и, да један савјестан оцјењивач могао би да се огријешти, ако би истакао нарочито једну испред осталих чета. У овој борби несумњиво, било је извјесних слабости и пропуста, а којих је — може се слободно рећи — чак највише било код главнине 3 чете, која је бранила положај искључно Уздомир—Кочане.

Ево један, по мом мишљењу, озбиљан пропуст, који је направила команда 3 чете и због којег они нијесу у борби постигли оне резултате које су могли и да изврше оне задатке, који су били пред њима постављени. Код ове чете (3), 5 маја 1942 године, био је тешки митраљез, којим они нијесу ни метка опалили на непријатеља који је наступао према врху Уздомира, због тога, што му је, изгледа у току ноћи 4—5 маја, захваљујући недовољној будности, дезертер Раде Турчиновић, извукао опругу и на овај начин омогућио непријатељу да са много мање жртава заузме Уздомир. Послије овога — по мом мишљењу, једино остаје да је ову похвалну оцјену својој чети, па наравно и њеној команди чете, а нарочито њеном командиру — као војничком руководиоцу — дао сам пуковник Раде Кнежевић. Наиме, са оваквом похвалном оцјеном поред своје чете, похвалио је — хтио он то, или не — и самог себе, а код нас до сада није било у пракси да људи непосредно дају важеће оцјене о своме раду и о успјесима својих јединица којима они непосредно руководе. Додуше, пуковник Кнежевић у чланку нигдје не наводи да је то била његова

чета, наимае, да је он тамо био командир чете — до тога читалац индиректно треба да дође.

Што се тиче Пунише Зајовића, према подацима, он је био десетар у воду 3 чете — оном, који је био на осигурању на Тополани — и у борби је, са једног погинулог италијанског официра, скинуо пушкомитраљез и последије га употријебио у борби. Но, у овој борби, поред Пунише Зајовића, истакли су се и други — као на примјер: Вукосава Драшковић, Петар Абрамовић, политички комесар 2 чете; Милутин Букановић, Милан Нерић — и ја сматрам да се између ових набројених, Зајовић не би могао истицати. Пуковник Кнежевић је, како по питању неких својих тврдњи у овом чланку произвољно поставио читаву ствар, тако и његово истицање само Зајовића између осталих, не може се одржати.

На крају потсећам — борба на Уздомиру, и уопште борба коју је водио 5 маја 1942 године 1 ударни батаљон Никшићког НОП одреда — одвијала се како сам забиљежио у вођеном дневнику, а што је и отштампано у „Историским записима“ (књига VII — свеска 4-6 стр. 170---172) под датумом „5 маја 1942 године“.

—
С. К. Б.